

WALES **AUDIT** OFFICE
SWYDDFA **ARCHWILIO** CYMRU

Adroddiad Gwella Blynyddol

Cyngor Sir y Fflint

Blwyddyn archwilio: 2018-19

Dyddiad cyhoeddi: Mehefin 2019

Cyfeirnod y ddogfen: 1282A2019-20

Paratowyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru gan Gwilym Bury, Charlotte Owen a Jeremy Evans dan gyfarwyddyd Huw Rees.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth a chaiff ei benodi gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Fwrdd Swyddfa Archwilio Cymru, sef bwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac er mwyn monitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff a noddir ganddi a'i chyrrff cyhoeddus cysylltiedig, Comisiwn y Cynulliad a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol a staff Swyddfa Archwilio Cymru yn ceisio darparu adroddiadau cymesur sy'n canolbwyntio ar y cyhoedd ar stiwardiaeth adnoddau cyhoeddus a thrwy wneud hynny, feithrin dealltwriaeth a hyrwyddo gwelliant.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Cynnwys

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2018-19	4
Mae'r Cyngor yn bodloni ei ofynion statudol mewn perthynas â gwella parhaus ond, fel gyda phob cyngor yng Nghymru, mae'n wynebu heriau wrth symud ymlaen	4
Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella	4
Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19	5

Atodiadau

Atodiad 1 - statws yr adroddiad	
Atodiad 2 - Llythyr Archwilio Blynyddol	12
Atodiad 3 - argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19	13
	16

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2018-19

- 1 I benderfynu ar ystod a natur y gwaith y byddem yn ei wneud yn ystod y flwyddyn, fe wnaethom ystyried faint yr ydym yn ei wybod eisoes o'r holl waith archwilio ac arolygu blaenorol ac o ffynonellau gwybodaeth eraill, gan gynnwys dulliau adolygu a gwerthuso Cyngor Sir y Fflint (y Cyngor) ei hun. Ar gyfer 2018-19, gwnaed gwaith asesu gwelliant, prosiect asesu risg a sicrwydd, a gwaith ar y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ym mhob cyngor. Mewn rhai cynghorau, gwnaethom ni ategu'r gwaith hwn ag archwiliadau lleol yn seiliedig ar risg, a nodwyd yn y Cynllun Archwilio ar gyfer 2018-19.
- 2 Mae'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol (AGB) diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, wedi'i nodi yn [Arddangosyn 1](#).

Mae'r Cyngor yn bodloni ei ofynion statudol mewn perthynas â gwella parhaus ond, fel gyda phob cyngor yng Nghymru, mae'n wynebu heriau wrth symud ymlaen

- 3 Yn seiliedig ar y gwaith, ac yn gyfyngedig i'r gwaith, a wnaed gan Swyddfa Archwilio Cymru a rheoleiddwyr perthnasol, cred yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2019-20. Fodd bynnag, mae pob cyngor yn wynebu pwysau ariannol sylweddol a fydd yn galw am sylw parhaus yn y tymor byr a chanolig er mwyn eu galluogi i fod mewn sefyllfa sefydlog a chynaliadwy.

Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella

- 4 O ystyried yr amrywiaeth eang o wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor a'r heriau y mae'n eu hwynebu, byddai'n anarferol pe na byddem yn dod o hyd i bethau y gellir eu gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol:
 - wneud cynigion ar gyfer gwella – os gwneir cynigion i'r Cyngor, byddem yn disgwyl iddo weithredu arnynt a byddwn yn gwirio yr hyn sy'n digwydd;
 - gwneud argymhellion ffurfiol ar gyfer gwella – os gwneir argymhelliad ffurfiol, mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi ymateb i'r argymhelliad hwnnw o fewn 30 diwrnod gwaith;
 - cynnal arolygiad arbennig, cyhoeddi adroddiad a gwneud argymhellion; ac
 - argymhell i weinidogion Llywodraeth Cymru eu bod yn ymyrryd mewn rhyw ffordd.
- 5 Yn ystod y flwyddyn, ni wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol unrhyw argymhellion ffurfiol. Fodd bynnag, rydym ni wedi gwneud nifer o gynigion ar gyfer gwella ac ailadroddir y rhain yn yr adroddiad hwn. Byddwn yn monitro cynnydd o'i gymharu â'r cynigion hyn ac argymhellion perthnasol a wnaed yn ein hadroddiadau cenedlaethol ([Atodiad 3](#)) yn rhan o'n gwaith asesu gwelliant.

Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19

Arddangosyn 1: gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19

Disgrifiad o'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynnyddol diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, pan fo hynny'n berthnasol.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Chwefror 2019	<p>Asesiad Risg a Sicrwydd Prosiect i nodi lefel y sicrwydd archwilio a/neu pan fydd angen rhagor o waith archwilio yn y dyfodol o ran y risgiau i'r Cyngor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rhoi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau; • rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwelliannau parhaus; a • gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu amcanion llesiant a chymryd camau i'w cyrraedd. 	<p>Yn deillio o'n hadolygiad a thrafodaethau â'r Cyngor nodwyd yr heriau canlynol i'r Cyngor i'w cynnwys yn ein rhaglen archwilio ar gyfer 2019-20:¹</p> <ul style="list-style-type: none"> • asesiad risg a sicrwydd: i nodi lefel y sicrwydd archwilio a/neu pan fydd angen rhagor o waith archwilio yn y dyfodol o ran y risgiau i'r Cyngor yn rhoi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau. • cynaliadwyedd ariannol: prosiect sy'n gyffredin i'r holl gynghorau lleol a fydd yn asesu cynaliadwyedd ariannol yn sgil heriau presennol a'r rhai y disgwylir yn y dyfodol. • Archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015: Pwyslais ar greadigrwydd, capasiti a thrylwyredd trefniadau llywodraethu a rheoli i ystyried Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (trwy ddefnyddio'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a chyfeirio at un neu fwy o'u cyd-raglenni gwaith). • ôl-ddyledion rhent: adolygiad o strategaeth y Cyngor ar gyfer sefydlogi ac adfer ôl-ddyledion rhent tenantiaid y Cyngor a'i waith gweinyddu Taliadau Tai yn ôl Disgresiwn. • digidol: Astudiaeth ddiagnostig o gynllunio cyffredinol y Cyngor a digonolrwydd yr adnoddau i gyflawni'r canlyniadau. 	Amherthnasol

¹ Gallai'r rhain newid os byddai unrhyw faterion risg yn codi yn ystod y flwyddyn

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Chwefror 2019	<p>Archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015</p> <p>Archwiliad i ba raddau mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd y cam canlynol: Archwiliad o Y Cyngor Gwyrdd: cyrraedd y lefelau uchaf posibl o adfer ac ailgylchu gwastraff.</p>	<p>Mae'r Cyngor wedi gweithredu ar y cyfan yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu'r 'cam' ac wedi ystyried y pum ffordd o weithio mewn modd effeithiol wrth gymryd camau i'w gyflawni:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mae angen i'r Cyngor wneud mwy i gydbwysu anghenion presennol â rhai hirdymor yn y cyd-destun cenedlaethol a lleol. • Mae'r Cyngor yn deall effeithiau amgylcheddol ac ariannol diffyg gweithredu ac mae wedi ystyried sut y gall ei weithredoedd atal y problemau hyn rhag gwaethygu. • Mae'r Cyngor wedi ystyried sut y mae'r cam yn cefnogi ei amcan llesiant o fod yn Gyngor Gwyrdd a strategaeth gwastraff Llywodraeth Cymru, ond nid yw'n glir a yw'r Cyngor wedi mynd ati i ystyried sut y mae'r cam yn effeithio ar ei amcanion llesiant eraill neu amcanion llesiant cyrff eraill. • Mae'r Cyngor yn cydweithredu â rhanddeiliaid allweddol ledled gogledd Cymru i gyflawni ei amcanion ac mae'n cydnabod bod potensial i weithio'n agosach. • Er bod enghreifftiau cadarnhaol o ymgysylltiad rhanddeiliaid, gallai'r Cyngor gynnwys y cyhoedd ar gam cynharach a llunio asesiadau cynhwysfawr o'r effaith ar gydraddoldeb ar gyfer pob penderfyniad polisi ar newidiadau mawr i'r gwasanaeth. 	<p>Dewisodd y Cyngor gymryd nifer o gamau o ganlyniad i'r adolygiad. Mae manylion y rhain wedi'u nodi yn ein hadroddiad llawn.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Tachwedd 2018	<p>Llythyr Archwilio Blynyddol 2017-18</p> <p>Llythyr yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o gyfrifoldebau statudol yr Archwilydd Cyffredinol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'i gyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio. Mae'r Llythyr Archwilio Blynyddol ar gael yn Atodiad 2 yr adroddiad hwn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau. • Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau. • Hyd yn hyn, nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2018-19 neu systemau ariannol allweddol. • Mae gan y Cyngor hanes o reoli ei gyllid, ond bydd yr her ariannol sylweddol yn parhau yn y tymor canolig. 	Dim

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
Rhagfyr 2018	Defnydd llywodraeth leol o ddata yn yr adroddiad lleol	Daeth yr adroddiad cenedlaethol a gyflwynir gyda'r adroddiad lleol i'r casgliad bod awdurdodau lleol ledled Cymru yn araf wrth ddatblygu diwylliant sy'n gwerthfawrogi ac yn defnyddio data mewn modd effeithiol i wella gwasanaethau a chanlyniadau.	<p>C1 Mae angen i'r Awdurdod ddatblygu dull mwy unedig a chorfforaethol o ddefnyddio data. Gall wneud hyn trwy barhau i sefydlu ei brosiect 'dweud wrthym unwaith' ac integreiddio setiau data yn fwy fel y gwnaed gyda'r setiau data a lywiodd Cynllun y Cyngor. Yn fwy cyffredinol, mae ymatebwyr i'r offer data o'r farn bod diffyg arweinyddiaeth gorfforaethol mewn prosiectau data. Bydd newid diwylliant ac arweinyddiaeth gryfach o ran data yn cefnogi amgylchedd sy'n trin data yn ffynhonnell allweddol. Bydd hyn yn helpu i ehangu buddion penderfyniadau a gaiff eu llywio gan ddata i'r holl feysydd gwasanaeth.</p> <p>C2 Mae'r Awdurdod yn casglu data mewn bron pob achos o ryngweithio â'i ddinasyddion, boed mewn cyfarfodydd, dros y ffôn neu ar y cyfryngau cymdeithasol ac mae angen iddo sicrhau ei fod yn parhau i ddiogelu'r wybodaeth sydd ganddo a hefyd gwneud y defnydd gorau o'r data hyn. Bydd diweddarau gweithdrefnu rhannu data a darparu hyfforddiant diweddarau – gan ganolbwyntio ar yr hyn y gall pobl ei wneud yn hytrach na'r hyn na allant ei wneud – yn helpu i sicrhau bod rheolwyr gwasanaethau yn gwybod beth y gallant ei rannu a phryd, gan helpu i wneud gwell defnydd o ddata ar a rennir.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
Rhagfyr 2018	Defnydd llywodraeth leol o ddata yn yr adroddiad lleol	Daeth yr adroddiad cenedlaethol a gyflwynir gyda'r adroddiad lleol i'r casgliad bod awdurdodau lleol ledled Cymru yn araf wrth ddatblygu diwylliant sy'n gwerthfawrogi ac yn defnyddio data mewn modd effeithiol i wella gwasanaethau a chanlyniadau.	C3 Mae ein hadroddiad cenedlaethol yn amlygu dull Cyngor Sir y Fflint o ddatblygu capasiti ac ysgogi diwylliant mwy cydweithredol ledled y Sir. Mae strategaeth Sir y Fflint Ddigidol 2017 i 2022 yn amlinellu sut y caiff gwybodaeth ddigidol a thechnoleg eu defnyddio i gefnogi blaenoriaethau gwella a chynlluniau strategol yr Awdurdod, a sicrhau bod gan gwsmeriaid y sgiliau digidol i gael gafael ar wybodaeth a gwasanaethau ar-lein, ond mae bod â'r aelodau staff priodol a chanddynt y sgiliau priodol i droi'r data yn dystiolaeth ddefnyddiol yn parhau i fod yn her. Yn wir, mae sicrhau adnoddau priodol a chapasiti digonol yn heriau parhaus i bob awdurdod lleol. Mae cyfran sylweddol o'r bobl ymatebodd i'n hoffer data o'r farn nad oes gan yr Awdurdod ddigon o staff a chanddynt y sgiliau i fanteisio i'r eithaf ar ddata. Heb uwchsgilio staff i wneud gwell defnydd o ddata, gall yr Awdurdod golli cyfleoedd i ddefnyddio data yn well i wella ei effeithlonrwydd a'i effeithiolrwydd. Bydd buddsoddi i wneud gwell defnydd o ddata yn arwain at well canlyniadau i ddinasyddion ac at arbedion hirdymor i'r Awdurdod. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn darparu'r ysgogiad perffaith i'r Awdurdod feddwl am y tymor hir.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
Rhagfyr 2018	Defnydd llywodraeth leol o ddata yn yr adroddiad lleol	Daeth yr adroddiad cenedlaethol a gyflwynir gyda'r adroddiad lleol i'r casgliad bod awdurdodau lleol ledled Cymru yn araf wrth ddatblygu diwylliant sy'n gwerthfawrogi ac yn defnyddio data mewn modd effeithiol i wella gwasanaethau a chanlyniadau.	C4 Mae deall y data a lefel y dadansoddi a roddir i lywio cynlluniau busnes a phenderfyniadau yn faes i'w wella ym mhob awdurdod lleol. Dylai'r Awdurdod adolygu amrywiaeth ac ansawdd yr wybodaeth sydd ei hangen ar y rhai sy'n gwneud penderfyniadau a fformat cyflwyno'r wybodaeth honno. Bydd hyn yn galluogi'r Awdurdod i bennu safonau adrodd data corfforaethol i sicrhau bod y data a gyflwynir i uwch swyddogion ac Aelodau Etholedig ar gael yn rhwydd, yn hawdd eu deall ac yn cefnogi'r bobl hynny sy'n gwneud penderfyniadau i gyflawni eu cyfrifoldebau mor effeithiol â phosibl.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Cynllunio ac adrodd ar welliant			
Ebrill 2018	Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o welliant blynyddol Adolygiad o gynlluniau cyhoeddedig y Cyngor ar gyfer cyflawni amcanion gwella.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran cynllunio gwelliant.	Dim
Hydref 2018	Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r asesiad blynyddol o berfformiad Adolygiad o asesiad cyhoeddedig o berfformiad y Cyngor.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran adrodd ar welliant.	Dim
Adolygiadau gan gyrrff arolygu a rheoleiddio			
Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn	Ni chafwyd unrhyw arolygiadau cyhoeddedig eraill gan Gyngor Sir y Fflint yn ystod y cyfnod hwn. Fodd bynnag, arolygodd Estyn nifer o ysgolion Sir y Fflint, ac roedd gwasanaethau gofal a gofrestrwyd gyda CiW yn destun arolygiad.		Amherthnasol

Atodiad 1

Statws yr adroddiad

Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal asesiad gwella blynyddol sy'n edrych i'r dyfodol, a chyhoeddi adroddiad gwella blynyddol, ar gyfer pob awdurdod gwella yng Nghymru. Mae gan awdurdodau gwella (a ddiffinnir yn gynghorau lleol, parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub) ddyletswydd gyffredinol i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth arfer [eu] swyddogaethau.'

Mae'r asesiad gwella blynyddol yn ystyried y tebygolrwydd y bydd awdurdod yn cydymffurfio â'i ddyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Yr asesiad hefyd yw'r prif ddarn o waith sy'n galluogi'r Archwilydd Cyffredinol i gyflawni ei ddyletswyddau. Mae staff Swyddfa Archwilio Cymru, ar ran yr Archwilydd Cyffredinol, yn llunio'r adroddiad gwella blynyddol. Mae'r adroddiad yn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol o dan adran 24 y Mesur, trwy grynhoi ei waith archwilio ac asesu mewn adroddiad gwella blynyddol a gyhoeddir ar gyfer pob awdurdod. Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 19 i gyflwyno adroddiad sy'n ardystio ei fod wedi cynnal asesiad gwella o dan adran 18 ac yn nodi (o ganlyniad i'w archwiliad o'r cynllun gwella o dan adran 17) a yw'n credu bod yr awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau cynllunio gwelliannau o dan adran 15.

Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd, dan rai amgylchiadau, gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), a gaiff eu hadrodd i'r awdurdod a Gweinidogion, ac y gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Gweithgaredd ategol pwysig i'r Archwilydd Cyffredinol yw cydlynu gwaith asesu a rheoleiddio (sy'n ofynnol o dan adran 23), sy'n ystyried rhaglen waith gyffredinol yr holl reoleiddwyr perthnasol mewn awdurdod gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd ystyried gwybodaeth a rennir gan reoleiddwyr perthnasol (o dan adran 33) yn ei asesiadau.

Atodiad 2

Llythyr Archwilio Blynyddol

24 Cathedral Road / 24 Heol y Gadeirlan
Cardiff / Caerdydd
CF11 9LJ

Tel / Ffôn: 029 2032 0500

Fax / Ffacs: 029 2032 0600

Textphone / Ffôn testun: 029 2032 0660

info@audit.wales / post@archwilio.cymru
www.audit.wales / www.archwilio.cymru

Please contact us in Welsh or English.

Cysylltwch â ni'n Gymraeg neu'n Saesneg.

Y Cyngorydd Aaron Shotton – Arweinydd

Colin Everett – Prif Weithredwr

Cyngor Sir y Fflint

Neuadd y Sir

Yr Wyddgrug

Sir y Fflint

CH7 6NB

Cyfeirnod: 963A2018-19

Dyddiad cyhoeddi: 30 Tachwedd 2018

Annwyl Aaron a Colin

Llythyr Archwilio Blynyddol – Cyngor Sir y Fflint 2017-18

Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau

Cyfrifoldeb Cyngor Sir y Fflint (y Cyngor) yw:

- rhoi systemau rheoli ar waith i sicrhau rheoleidd-dra a chyfreithlondeb trafodiadau a sicrhau bod ei asedau yn ddiogel;
- cynnal cofnodion cyfrifyddu cywir;
- paratoi datganiadau ariannol yn unol â gofynion perthnasol; a
- sefydlu trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau, ac adolygu hyn yn gyson.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol imi:

- roi barn archwilio ar y datganiadau cyfrifyddu;
- adolygu trefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau; a

- chyflwyno tystysgrif yn cadarnhau fy mod i wedi cwblhau'r archwiliad o'r cyfrifon.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r cod hwn wedi'i seilio ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol.

Rhannwyd y datganiadau ariannol drafft â ni ar 15 Mehefin 2018, bythefnos yn gynt na'r dyddiad terfynol statudol. Er gwaethaf yr amserlen fyrrach, paratowyd y datganiadau ariannol drafft i safon dda ac fe'u hategwyd gan ddogfennau gweithiol cynhwysfawr ac amserol. Adroddwyd y materion allweddol a oedd yn deillio o'r archwiliad o'r datganiadau ariannol i aelodau'r Pwyllgor Archwilio a'r Cyngor yn fy adroddiad o'r Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ar 12 Medi 2018.

Ar 14 Medi 2018, cyflwynais farn archwilio ddiamed ar ddatganiadau ariannol grŵp y Cyngor yn cadarnhau eu bod yn cyflwyno darlun gwir a theg o sefyllfa a thrafodiadau ariannol y Cyngor. Cyflwynais y dystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon wedi'i gwblhau ar 17 Medi 2018.

Cefais hefyd y datganiadau ariannol drafft ar gyfer Cronfa Bensiwn Clwyd ar 15 Mehefin 2018, bythefnos cyn y dyddiad terfyn statudol. Paratowyd y datganiadau ariannol drafft i safon dda hefyd a chyflwynais farn ddiamed ar ddatganiadau ariannol Cronfa Bensiwn Clwyd ar 7 Medi 2018.

Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau

Mae fy ystyriaeth o drefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wedi'i seilio ar y gwaith archwilio a wnaed ar y cyfrifon, yn ogystal â dibynnu ar y gwaith a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009. Cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol ei Adroddiad Gwella Blynyddol fis Medi 2018, a daeth i'r casgliad bod y Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwella'n barhaus.

Hyd yn hyn, nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2018-19 neu systemau ariannol allweddol

Nid yw fy ngwaith parhaus o ardystio ceisiadau a ffurflenni grantiau, wedi nodi unrhyw faterion sylweddol hyd yn hyn o ran y cyfrifon na systemau ariannol allweddol y Cyngor. Byddaf yn adrodd unrhyw faterion allweddol i'r Pwyllgor Archwilio yn fy adroddiad Ardystio Grantiau blynyddol pan fydd rhaglen eleni wedi'i chwblhau.

Mae gan y Cyngor hanes o reoli ei gyllid, ond bydd yr her ariannol sylweddol yn parhau yn y tymor canolig

Cyllid cyni sy'n parhau i fod yr her fwyaf sylweddol i gyrrff llywodraeth leol yng Nghymru ac mae'r pwysau ariannol hyn yn debygol o barhau yn y tymor canolig. Bydd setliad cyllid dros dro diweddar llywodraeth leol yn golygu y bydd gostyngiad o 1.0% i Gyllid Allanol Cyfun y Cyngor.

Yn 2017-18, roedd gwariant y Cyngor £1.6 miliwn yn llai na'r gyllideb, yn bennaf o ganlyniad i'r newid i Ddarpariaeth Isafswm Refeniw y Cyngor a arweiniodd at effaith gadarnhaol o £1.4 miliwn. At hynny, adroddodd y Cyngor enillion net mwy o'r dreth gyngor gwerth £0.5 miliwn, gan arwain at gyfanswm o £2.1 miliwn o danwariant yng Nghronfa y Cyngor. Ar 31 Mawrth 2018, roedd gan y Cyngor gronfeydd wrth gefn gwerth £28.6 miliwn, sef £13.7 miliwn yng Nghronfa'r Cyngor ac £14.9 miliwn arall mewn cronfeydd wrth gefn wedi'u neilltuo ac mewn ysgolion a reolir yn lleol.

Wrth bennu ei gyllideb 2018-19, nododd y Cyngor yr angen i gyflawni gwerth £5.5 miliwn o arbedion ac effeithlonrwydd i ymdrin â'i fwch cyllid blynyddol. Ym mis Medi 2018, adroddodd y Cyngor ei fod yn disgwyl cyflawni £5.3 miliwn o'r arbedion a nodwyd a'i fod yn darogan gorwariant o £0.2 miliwn ar ddiwedd y flwyddyn heb unrhyw gamau newydd i leihau pwysau costau gan fod y Cyngor yn bwriadu lliniaru erbyn diwedd y flwyddyn ariannol. Mae'r Cyngor wedi adrodd pwysau costau gwasanaethau cymdeithasol, yn bennaf o ganlyniad i bwysau parhaus o ran lleoliadau y tu allan i'r Sir, a gorwariant o £1.1 miliwn yn yr adran Stryd a Chludiant.

Ers 2008, mae'r Cyngor wedi adrodd gwerth bron i £85 miliwn o arbedion ac effeithlonrwydd. Bydd angen rhagor o arbedion ac effeithlonrwydd yn y dyfodol, ac mae blaengynllun ariannol diweddaraf y Cyngor yn darogan gwerth £15.2 miliwn o ddiffyg cyllid refeniw yn 2019-20. Mae'r Cyngor yn cydnabod pwysigrwydd ei sefyllfa ariannol ac mae wedi datblygu dull tri cham ar gyfer wynebu'r her, yn gyntaf trwy nodi atebion o gyllideb ariannol gorfforaethol ac yn ail o gyllidebau gwasanaethau. Cymeradwyodd y Cyngor atebion cymeradwy Cam 1 a 2 ym mis Tachwedd 2018, gan adael diffyg gwerth £6.7 miliwn yn weddill.

Mae'r Cyngor yn awr yn gweithio ar Gam 3 o'r dull syn ymwneud yn bennaf ag ymgyrchu am ragor o gyllid gan Lwydraeth Cymru ac ystyriaethau ynghylch y cynnydd gofynnol i'r Dreth Gyngor. Mae hyn yn cyflwyno her sylweddol i'r Cyngor allu cyflawni ei gyfrifoldeb statudol i bennu cyllideb wedi'i mantoli. Byddwn yn parhau i fonitro cynnydd yn ystod y misoedd nesaf.

Disgwylir ar hyn o bryd y bydd y ffi archwilio ariannol ar gyfer 2017-18 yn unol â'r ffi y cytunwyd arni ac a nodir yn y Cynllun Archwilio Blynyddol.

Yn gywir

Richard Harries

Cyfarwyddwr Ymgysylltu

Ar gyfer ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru

Atodiad 3

Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19

Arddangosyn 2: argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19

Crynodeb o'r cynigion ar gyfer gwella sy'n berthnasol i lywodraeth leol, sydd wedi'u cynnwys mewn adroddiadau cenedlaethol a gyhoeddwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru ers cyhoeddi'r AGB diwethaf.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Hydref 2018	<u>Caffael Capasiti Trin</u> <u>Gwastraff Gweddilliol a</u> <u>Gwastraff Bwyd</u>	A1 Mae'r rhagamcanion ar gyfer y tri phrosiect gwastraff gweddilliol yn y Rhaglen yn tybio y bydd cyfanswm y gwastraff gweddilliol yn cynyddu hyd ddiwedd y contractau, ar draws y 14 o gynghorau sy'n cymryd rhan. Os yw'r rhagamcanion hyn yn gywir, byddai angen i rywbeth mawr ddigwydd ar ôl 2040 er mwyn cyrraedd sefyllfa dim gwastraff ar draws yr ardaloedd cyngor hyn erbyn 2050. Os nad yw'r rhagamcanion yn gywir, ceir risg y bydd cynghorau'n talu am gapasiti na fydd ei angen arnynt. Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru: <ul style="list-style-type: none">• wrth adolygu strategaeth Tuag at Ddyfodol Diwastraff, ystyried sut mae ei huchelgais o sicrhau na cheir unrhyw wastraff gweddilliol erbyn 2050 yn gyson â'r rhagamcanion cyfredol ar gyfer trin gwastraff gweddilliol; a• gweithio gyda chynghorau i ystyried effaith newidiadau mewn rhagamcanion ar gost debygol prosiectau gwastraff gweddilliol, ac unrhyw gamau lliniarol y mae angen eu cymryd i reoli'r costau hyn.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Hydref 2018	<p><u>Caffael Capasiti Trin</u> <u>Gwastraff Gweddilliol a</u> <u>Gwastraff Bwyd</u></p>	<p>A2 Hyd yma, mae cymorth rhaglen Llywodraeth Cymru wedi canolbwyntio'n bennaf ar ddatblygu a chaffael prosiectau. Gan fod y rhan fwyaf o'r prosiectau bellach yn weithredol, mae'r sylw wedi troi tuag at reoli contractau. Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru barhau i oruchwylio prosiectau yn ystod y cam gweithredol drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adeiladu ar ei model presennol, lle mae'n darparu unigolion profiadol i gynorthwyo i ddatblygu a chaffael prosiectau, a gwneud yn siŵr bod mewnbwn ar gael er mwyn cynorthwyo i reoli contractau os oes angen; • nodi ei disgwyliadau gan gynghorau o ran rheoli contractau; • sicrhau bod partneriaethau'n ailystyried eu rhagamcanion gwastraff a'r risgiau cysylltiedig bob hyn a hyn, er enghraifft er mwyn adlewyrchu amcanestyniadau cyfredol o'r boblogaeth neu ragolygon economaidd; a • chael gwybodaeth reoli sylfaenol gan bartneriaethau ynghylch ffioedd clwyd a daladwy, faint o wastraff a anfonwyd i'r cyfleusterau ac ansawdd gwasanaeth y contractwr.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<p><u>Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig</u></p>	<p>A1 O ganlyniad i newidiadau economaidd-gymdeithasol, seilwaith gwan a newidiadau yn y ffordd o ddarparu gwasanaethau a chyfleusterau allweddol, mae cymunedau yng Nghymru wledig wedi dod yn elfen weddilliol. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn cefnogi cyrff cyhoeddus i weithredu dull mwy integredig o ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adfywio rhaglenni grant gwledig er mwyn creu strwythurau ariannol cynaliadwy, gyda dyraniadau aml-flwyddyn; a • chynorthwyo pobl a busnesau i fanteisio i'r eithaf ar gysylltedd digidol trwy raglenni cymorth busnes ac addysg oedolion mwy effeithiol, wedi eu targedu. <p>A2 Mae rôl Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn esblygu ond mae yna gyfleoedd i fynegi cydweledigaeth gliriach a mwy uchelgeisiol ar gyfer Cymru wledig (gweler paragraffau 2.2 i 2.9 a 2.28 i 2.31). Argymhellwn fod gwasanaethau cyhoeddus sy'n bartneriaid i'r Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn ymateb yn fwy effeithiol i'r heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwyneb trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • asesu cryfderau a gwendidau eu cymunedau gwledig gwahanol gan ddefnyddio Offeryn Prawfesur Gwledig Llywodraeth Cymru ac adnabod y camau lleol a strategol y mae arnynt angen eu cymryd i gefnogi cynaliadwyedd cymunedol a chytuno arnynt; a • sicrhau bod y Cynllun Llesiant Lleol yn cyflwyno gweledigaeth sy'n fwy gobeithiol ac uchelgeisiol ar gyfer 'lle' gyda chydflaenoriaethau a gydgyhyrchwyd gan bartneriaid, ar y cyd â dinasyddion, i roi sylw i heriau y cytunwyd arnynt.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<p><u>Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig</u></p>	<p>A3 Er mwyn cynorthwyo i gynnal cymunedau gwledig, mae ar wasanaethau cyhoeddus angen meddwl yn wahanol yn y dyfodol (gweler paragraffau 3.1 i 3.12). Argymhellwn fod cynghorau yn darparu ymateb sy'n fwy effeithiol i'r heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwynebu trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod gan gomisiynwyr gwasanaethau ddata ar gostau a gwybodaeth ansoddol ar y dewis llawn o opsiynau sydd ar gael ar gyfer gwasanaethau; a • defnyddio barn dinasyddion am ba mor fforddiadwy, hygyrch, digonol, derbyniol ac 'ar gael' y mae gwasanaethau'r cyngor i deilwra sut i ddarparu ac integreiddio gwasanaethau.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<p><u>Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig</u></p>	<p>A4 Er mwyn cynorthwyo i gynnal cymunedau gwledig, mae ar wasanaethau angen gwneud pethau'n wahanol yn y dyfodol (gweler paragraffau 3.1 i 3.12). Argymhellwn fod cynghorau yn gwneud mwy i ddatblygu cydnerthedd cymunedol a hunangymorth trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • weithio gyda chyrrff perthnasol fel Canolfan Cydweithredol Cymru i gefnogi menter gymdeithasol a modelau busnes mwy cydweithredol; • darparu allgymorth cymunedol wedi'i deilwra ar gyfer y rheini sy'n wynebu rhwystrau niferus sy'n eu hatal rhag defnyddio gwasanaethau cyhoeddus a chael gwaith; • gwella ac adnabod rôl cynghorau tref a chymuned trwy fanteisio ar eu gwybodaeth leol a'u cefnogi i wneud mwy; • annog ymagwedd fwy integredig at ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig trwy sefydlu hybiau cymunedol sy'n rhychwantu gwasanaethau cyhoeddus, rhwydweithiau arbenigedd a chlystyrau o wasanaethau cynghori ac atal; • galluogi gweithredu lleol trwy gefnogi trosglwyddiad asedau cymunedol ac adnabod yr asedau hynny y byddai'n addas eu trosglwyddo, a sicrhau bod y systemau cywir ar waith i wneud i bethau ddigwydd; a • gwella arweiniad yn y gymuned trwy ddatblygu rhwydweithiau o ddiddordeb, hyfforddiant a choetsio ac annog unigolion i wirfoddoli.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<u>Rheoli Gwastraff yng Nghymru: Ailgyrchu Trefol</u>	<p>A1 O waith meincnodi, gwelwyd bod yr amrywiaeth yng nghost rhai gwasanaethau rheoli gwastraff yn destun syndod (paragraffau 1.31-1.39). Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chynghorau i gael dealltwriaeth well o'r rhesymau wrth wraidd yr amrywio mewn gwariant ar wasanaethau rheoli gwastraff sydd i bob pwrpas yr un peth, a sicrhau y rhoddir cyfrif am gostau rheoli gwastraff mewn modd cyson.</p> <p>A2 Mae Llywodraeth Cymru o'r farn fod ei Glasbriint Casgliadau, o'i weithredu'n optimaidd, yn cynnig y dull mwyaf cost-ffeithiol yn gyffredinol o gasglu adnoddau ailgylchadwy, ond yn bwriadu gwneud gwaith dadansoddi pellach (paragraffau 1.40-1.51). Wrth ddadansoddi ymhellach er mwyn cael dealltwriaeth well o'r rhesymau wrth wraidd y gwahaniaethau yn y costau a adroddwyd gan gynghorau, a'r effaith ar gostau lle mabwysiadwyd y Glasbriint Casgliadau gan y cynghorau, argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru:</p> <ul style="list-style-type: none"> • archwilio sut y gallai'r gost o gasglu deunyddiau ailgylchadwy sych effeithio ar gyfanswm y gost o ddarparu gwasanaethau rheoli gwastraff ar garreg y drws i aelwydydd; a • chymharu'r costau gwirioneddol â'r costau a fodelwyd yn flaenorol yn rhan o'r adolygiad a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru o'r Glasbriint Casgliadau, yn achos cynghorau sydd bellach yn gweithredu'r Glasbriint Casgliadau.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<u>Rheoli Gwastraff yng Nghymru: Ailgylchu Trefol</u>	<p>A3 Yn lle'r targedau ailgylchu cyfredol sy'n seiliedig ar bwysau, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i ystyried opsiynau amgen a all ddangos yn well sut y mae'n cyrraedd y nod o ran ei hól troed ecolegol a lleihau allyriadau carbon (paragraffau 2.38-2.45). Argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno mesurau perfformiad i ddisodli neu ategu'r targed cyfredol i ailgylchu, compostio ac ailddefnyddio gwastraff. Pwrpas y mesurau hynny fyddai canolbwyntio o'r newydd wrth ailgylchu ar yr adnoddau gwastraff sy'n cael yr effaith fwyaf o ran lleihau carbon ac/neu sydd yn brin. Rydym yn cydnabod y gallai fod angen i Lywodraeth Cymru ystyried fforddiadwyedd casglu data ar gyfer unrhyw ddull arall o fesur.</p> <p>A4 Wrth ailwampio Tuag at Ddyfodol Diwastraff, mae angen i Lywodraeth Cymru ddangos bod y manteision cynaliadwyedd ehangach a geisir drwy ailgylchu trefol yn cynnig gwerth, ac na ellir defnyddio dulliau eraill rhwyddach a rhatach i'w sicrhau, gan gynnwys ymyraethau rheoli gwastraff eraill, ond heb gyfyngu i hynny o reidrwydd (paragraffau 2.52-2.53). Yn y strategaeth gwastraff ddiwygiedig, dylai Llywodraeth Cymru ddangos ei bod hi nid yn unig yn bosibl i ailgylchu cyfran fwy o wastraff trefol, ond y bydd gwneud hynny'n sicrhau'r cyfraniad mwyaf posibl ganddi tuag at gyflawni amcanion datblygu cynaliadwy.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	<p><u>Darparu Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig: Trosglwyddo Asedau Cymunedol</u></p>	<p>A1 Mae angen i awdurdodau lleol wneud mwy i sicrhau bod y broses o Drosglwyddo Asedau Cymunedol yn symlach ac yn fwy deniadol, helpu i feithrin gallu Cynghorau Cymuned a Thref, rhoi rhagor o arweiniad iddynt o ran sicrhau cyllid, a gofalu eu bod yn cefnogi modelau datblygu cymunedol eraill, er enghraifft mentrau cymdeithasol sy'n cefnogi gwerth cymdeithasol a chyfranogiad dinasyddion. At hynny, rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn monitro ac yn cyhoeddi nifer yr achosion o Drosglwyddo Asedau Cymunedol ac yn mesur effaith gymdeithasol trosglwyddiadau o'r fath.</p> <p>A2 Mae gan awdurdodau lleol gyfle sylweddol i ddarparu gwell help a chymorth, a hynny mewn modd mwy amlwg, cyn, yn ystod, ac ar ôl y broses o drosglwyddo asedau cymunedol. Down i'r casgliad bod yna gryn le i wella'r gwaith cynllunio busnes a pharatoi ar gyfer trosglwyddo asedau cymunedol, yn ogystal â'r ôl-ofal. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nodi rôl trosglwyddo asedau cymunedol wrth sefydlu canolfannau cymunedol, rhwydweithiau arbenigedd a chlystyrau o wasanaethau cynghori ac atal; • gweithio gyda chynghorau tref a chymuned i feithrin eu gallu i ymgymryd â rhagor o gynlluniau Trosglwyddo Asedau Cymunedol; • nodi'r asedau sy'n addas i gael eu trosglwyddo, ac egluro'r hyn y mae angen i'r awdurdod ei wneud i'w galluogi i gael eu trosglwyddo; • sicrhau bod eu polisïau o ran Trosglwyddo Asedau Cymunedol yn cwmpasu'r canlynol yn ddigonol: ôl-ofal, cefnogaeth hirdymor, cymorth ôl-drosglwyddo, cyfeirio at fynediad at gyllid, a rhannu'r dysgu ynghylch yr hyn sy'n gweithio'n dda; a • chefnogi arweinyddiaeth yn y gymuned trwy ddatblygu rhwydweithiau o ddiddordeb a hyfforddiant, ac annog unigolion i wirfoddoli.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Rhagfyr 2018	<p><u>Aeddfedrwydd llywodraeth leol o ran y defnydd o ddata</u></p>	<p>A1 Mae Rhan 1 o'r adroddiad yn amlygu pwysigrwydd creu diwylliant data cryf ac arweinyddiaeth eglur i wneud gwell defnydd o ddata. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod ganddynt weledigaeth eglur sy'n trin data fel adnodd allweddol; • sefydlu safonau a chodau data corfforaethol y mae pob gwasanaeth yn eu defnyddio ar gyfer eu data craidd; • ymgymryd ag archwiliad i bennu'r data sy'n cael eu cadw gan wasanaethau ac i nodi unrhyw gofnodion a cheisiadau am wybodaeth dyblyg; a • chreu cyfrif cwsmer integredig canolog fel porth i wasanaethau. <p>A2 Er ei bod yn bwysig bod awdurdodau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth diogelu data berthnasol, mae Rhan 2 o'r adroddiad yn nodi'r angen iddynt hefyd rannu data â phartneriaid er mwyn sicrhau bod dinasyddion yn cael gwasanaethau effeithlon ac effeithiol. Er nad yw hyn yn golygu bod y ddeupeth hyn yn annibynnol ar ei gilydd, mae ansicrwydd ynghylch cyfrifoldebau diogelu data yn golygu nad yw rhai swyddogion yn rhannu data, hyd yn oed lle bo cytundeb mewn bodolaeth i roi gwybodaeth i bartneriaid. Rydym yn argymhell bod awdurdodau yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • darparu hyfforddiant diweddarau i reolwyr gwasanaethau i sicrhau eu bod yn gwybod pryd y gallant rannu data ai peidio, a'r math o ddata y gallant eu rhannu; ac • adolygu a diweddarau protocolau rhannu data er mwyn sicrhau eu bod yn cefnogi gwasanaethau i gyflawni eu cyfrifoldebau rhannu data.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Rhagfyr 2018	<p><u>Aeddfedrwydd llywodraeth leol o ran y defnydd o ddata</u></p>	<p>A3 Yn Rhan 3 o'n hadroddiad, rydym yn dod i gasgliad bod adnoddau digonol a gallu digonol yn heriau parhaus. Fodd bynnag, heb uwchsgilio staff i wneud gwell defnydd o ddata, mae awdurdodau yn colli cyfleoedd i wella eu heffeithlonrwydd a'u heffeithiolrwydd. Rydym yn argymhell bod awdurdodau yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dynodi staff sydd â rôl yn y broses o ddadansoddi a rheoli data i gael gwared ar ddyblygu, ac i ryddhau adnoddau i feithrin a datblygu'r gallu i ddefnyddio data; a • buddsoddi yn sgiliau dadansoddi, cloddio a segmentu data y staff, a chefnogi eu datblygiad. <p>A4 Mae Rhan 4 o'n hadroddiad yn amlygu bod gan awdurdodau ragor i'w wneud mewn perthynas â chreu diwylliant gwneud penderfyniadau dan arweiniad data, ac o ran datgloi potensial y data y maent yn eu cadw. Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gosod safonau adrodd ar ddata i sicrhau bod y safonau data gofynnol yn ategu'r broses o wneud penderfyniadau; a • sicrhau bod mwy o ddata agored ar gael.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mawrth 2019	<p><u>Rheoli Gwastraff yng Nghymru – Atal Gwastraff</u></p>	<p>A1 Cynyddu'r pwyslais ar atal gwastraff er mwyn adlewyrchu amcanion cyffredinol Tuag at Ddyfodol Diwastraff</p> <p>Awgryma'r data sydd ar gael ar faint o wastraff a gynhrychir bod cynnydd cymysg o ran cyflawni targedau atal gwastraff Llywodraeth Cymru. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn gwneud y canlynol:</p> <p>a) ailedrych ar y flaenoriaeth berthnasol y mae'n ei rhoi i ailgylchu ac atal gwastraff fel rhan o'i hadolygiad o Tuag at Ddyfodol Diwastraff;</p> <p>b) gosod y disgwyliau ar wahanol sefydliadau a sectorau ar gyfer atal gwastraff yn eglur; ac</p> <p>c) ailedrych ar ei thargedau atal gwastraff cyffredinol a'r ffordd y mae wedi mynd ati i'w monitro, gan ystyried y cynnydd hyd yn hyn, enghreifftiau o wledydd eraill ac yng nghyd-destun yr amcanestyniadau cyfredol am wastraff a fydd yn cael ei gynhyrchu hyd at 2050.</p> <p>A2 Gwella data ar wastraff masnachol, diwydiannol, adeiladu a dymchwel</p> <p>Mae Llywodraeth Cymru yn bartner mewn gwaith cychwynnol i asesu dichonoldeb datblygu datrysiad digidol newydd i olrhain yr holl wastraff. Os na fydd yr opsiwn dewisol hwn yn llwyddo, argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru i archwilio costau a buddion opsiynau eraill i wella'r data ar wastraff nad yw'n drefol yng Nghymru, gan gynnwys pwerau ychwanegol i ofyn am ddata gwastraff gan fusnesau.</p> <p>A3 Gwella cyfrifoldeb cynhyrchwyr a defnyddio ysgogiadau mwy cyfreithiol, ariannol a chyllidol</p> <p>Mae gan Lywodraeth Cymru gyfleoedd i ddylanwadu ar atal gwastraff drwy ddeddfwriaeth a chymelliadau ariannol. Gall hefyd ddylanwadu ar newidiadau ar lefel y DU, lle nad yw materion cyllidol wedi eu datganoli. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn ystyried a oes angen darpariaethau i ehangu cyfrifoldebau cynhyrchwyr ac oes angen defnyddio pwerau ariannol fel amodau grant, mesurau cyllidol a thaliadau a chymelliadau cwsmeriaid i hyrwyddo a blaenoriaethu'r gwaith o atal gwastraff.</p>

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru